

ejus (1). Et: *Misericordia Domini plena est terra* (2). *Quia enim*, inquit S. Augustinus, *in terra abundat miseria hominis, ibi etiam superabundat misericordia Dei*. Nec solum in terra, sed etiam in cœlis, quamvis ibi nulla sit miseria, sed nemo eo pervenit nisi per Dei misericordiam. *Omnia indigent Deo*, pergit ibidem S. Augustinus, *et misera et felicia; sine illo miseri non sublevantur, sine illo felix non regitur*. Immo vero, ut jam supra innuimus, ipsi inferi non vacant misericordia divina. Et sic *justis et injustis, beatis et damnatis misericordiam cum justitia semper agit omnipotens Deus. Beatis enim dat gloriam, quam non merentur habere quibuscumque bonis commisit; et malis dat pœnam, quam majorem merentur habere de malis commissis* (3). Tanta demum est misericordiæ divinæ amplitudo et vis, ut in ejus exsequendis operibus tota impendatur omnipotentia: unde divinitus afflata Ecclesia sic Dominum nostrum in quadam oratione alloquitur: *Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maxime et miserando manifestas* (4). Ea vero splendidissime elucet in *Incarnatione Domini nostri Jesu Christi ac Redemptione generis humani, atque in operibus justificationis et glorificationis electorum* (5).

(1) *Psalm* 144, vers. 9.

(2) *Psalm* 32, vers. 5.

(3) S. August. serm. 6 ad *Frates in Eremito*.

(4) Orat. offic. domin. X post Pentecost.

(5) *Legge, si lubet, pium scriptorem P. Leonardum Lessium, De perfectione divin., lib. 12, cap. 3 seqq.*

DISPUTATIO SEXTA DE DIVINA OMNIPOTENTIA

Post tractatas operationes et potentias Dei intentionales, intellectum et voluntatem, reliquum est, ut de potentia vel virtute activa disputemus, eaque tantum, quæ est operativa ad extra. Nam ineffabiles processiones divinarum Personarum earumque virtus et principium philosophicam considerationem transcendunt, ac Theologis tractanda relinquere oportet. Neque etiam est nostrum aggredi omnia, quæ ad potentiam operativam pertinent; nam quæcumque ad ordinem supernaturalem spectant, et præcipua profecto sunt in divinis operibus, iterum dogmaticæ Theologiæ propria sunt, solis exceptis miraculis, quæ dicuntur supernaturalia duntaxat quoad modum, et jam passim tractari solent a Philosophis ad revincendos insanos rationalistarum impetus. Verum cum miracula nos in *Cosmologia* tractaverimus, solum restat, ut de naturalibus operibus divinæ potentiæ agamus: in quibus tria illa numerantur, creatio, conservatio et concursus. Prius autem ipsa divina potentia declaranda et probanda est, concursus vero propter majorem suam difficultatem specialis disputationis suppeditat materiam.

Quæ de re
agendum in hac
disputatione.

CAPUT I REALITAS ET NATURA DIVINÆ OMNIPOTENTIÆ

Duo potissimum tractanda occurrunt circa divinam omnipotentiam, primo enim ejus oportet probare existentiam, deinceps vero definire, in quo ratio ejusdem responenda sit.

ARTICULUS I

Utrum Deus sit omnipotens

Quid sit
omnipotentia.

226. Omnipotentia, ut ipsum nomen demonstrat, est activa potentia sese ad omnia porrigens, quæ possibilis sunt, ideoque nullis cõercetur limitibus, seu est simpliciter infinita. Quare ut divinam omnipotentiam evincamus, S. Thomam (1) secuti, prius probare debemus Deo inesse potentiam, activam nempe, eamque infinitam; nam certum est ex alibi demonstratis, in Deo purissimo actu, nullam esse posse potentialitatem seu potentiam passivam, utpote quæ nativam imperfectionem implicat, videlicet capacitatem recipiendi actum et ejus perfectionem, ac proinde veniendi in compositionem cum eo (2).

Status
questionis.

227 PROPOSITIO 1.^a Est in Deo activa potentia cum ipsa ejus essentia identificata eoque simpliciter infinita.

Est in Deo
activa
potentia.

Prima pars. *Est in Deo activa potentia*: probatur 1.º a posteriori. Deus est causa prima, a qua producta sunt reliqua omnia entia, quæ sine illius causalitate numquam esse potuissent. Atqui sine activa potentia impossibile est quidpiam producere. Ergo....

Minor constat, quia potentia activa est principium agendi in aliud (3). Major vero præ se fert unum ex conceptibus, ex quibus in præcedenti volumine demonstravimus existentiam Dei, assurgendo ex effectibus mundanis, quos videmus ad primam et incretam eorum causam (4).

Probatur 2.º a priori. Potentia activa, qua talis, importat perfectionem nulli admixtam imperfectioni. Atqui Deo asserenda est omnis ejusmodi perfectio, ut constat ex demonstratis in primo volumine *Theodiceæ*. Ergo....

(1) 1 p. quæst. 25.

(2) Vide *Ontolog.* num. 208, pag. 597.

(3) S. Thom. 1 p., quæst. 25, art. 1. Vide *Ontolog.* num. 207, pag. 593 seqq.

(4) Vide *Theodic.* vol. 1.um, num. 27, pag. 95 seqq.

Major alibi probata est (1). Nam cum nihil agat nec agere possit, nisi quatenus est actu (2), debeatque continere aliquo modo quiddam perfectionis est in effectu, planum est quod activa potentia importat de se actum aliquem perfectionis. Nullam autem necessario ex suo conceptu involvit imperfectionem, quia virtus agendi et actio, qua talis, non dicit nisi communicationem boni, et præscindit ab omni defectu et modo imperfectionis. In quo differt potentia ad extra activa vel effectiva a vitali, quæ est cum reali productione, quia hæc non est pure activa, sed activa simul et passiva, quandoquidem terminus productus per vitalem potentiam recipi debet in eodem subjecto. At vero tum terminus productus per potentiam activam ad extra tum ipsa actio, per quam ille producitur, sunt extra subjectum agens (3).

Estque veritas hæc innumeris sacrarum Litterarum Patrumque testimoniis comperta et celebrata (4).

Altera pars: *Potentia divina identificatur cum ejus essentia*, non eget probatione si in memoriam revocentur, quæ de perfectione ac simplicitate Dei demonstrata reliquimus in primo volumine *Theodiceæ*. Nihil enim est, nec potest esse, quod secundum rem ipsam aut accidentarium aut a substantia distinctum, reputandum sit in Deo, actu purissimo, qui quiddam est, per suam essentiam est. Utrum autem potentia activa distinguatur ratione ab essentia sicut alia attributa, videndum erit infra: sunt enim qui eam cum essentia confundant; alii qui distinguant quidem ab essentia, non tamen ab intellectu et voluntate; alii demum, qui censeant illam et ab essentia et ab intellectu ac voluntate distingui.

eoque
identificata,
cum essentia

Tertia pars. *Potentia Dei est simpliciter infinita*, probatur 1.º Quia talis est potentia et virtus operandi, qualis est ipsa essentia. Nam attributa et proprietates proportionem servant, oportet, cum essentia. Sed essentia Dei est infinita. Ergo et potentia. 2.º Potentia Dei est ipsa ejus essentia.

et infinita.

(1) *Ontolog.* num. 208, pag. 597.

(2) *Ontolog.* num. 300, pag. 1113.

(3) Vide *Ontolog.* num. 355 seqq., pag. 1035 seqq.

(4) Vide S. Thom. 1 p., quæst. 25, art. 1; de potent. quæst. 1, art. 1.

Ergo infinita esse debet velut ipsa essentia. 3.º Deus et in se et in cunctis suis attributis ac perfectionibus est ens, quo nihil majus esse nec concipi potest. Atqui si virtus Dei productiva foret limitata, jam eo ipso imperfecta foret, ac proinde concipi posset alia perfectior. Ergo... Non enim, opinor, dices, nec unquam probabis, potentiam activam infinitam repugnare. 4.º Probari etiam posset, et a quibusdam (1) probatur, infinitas potentiae divinae ex eo, quod haec importet virtutem creandi ex nihilo, nam ad creandum requiritur virtus infinita. Et argumentum quidem egregium est, nolo tamen illud adhibere, quia nondum probavi ad creandum requiri virtutem infinitam, idque difficilius probatur, quam ipsa potentiae divinae infinitas (2).

228 PROPOSITIO 2.^a Deus est omnipotens.

Assertio haec est contra Abaelardum (3), Wicleffum, et Lutherum (4), Spinozam (5), et Hobbes et reliquos fatalistas, qui negant Deo libertatem. Eundemque errorem imponi Magistro Amalaeo, quicumque tandem ille fuerit, scribit S. Thomas (6). Quamquam radix erroris non una in omnibus fuerit. Nam Wicleffus et Lutherus ac caeteri fatalistae ponebant Deum ex necessitate naturae operari: unde sequitur Deum non posse facere nisi ea, quae facit, quantumvis sint alia, quae intrinsece non repugnent, seu possibilia sint, quod perinde est, ac negare Deum omnipotentem. Amalaeus vero et quidam Theologi suppresso nomine citati a S. Thoma, ex eo adducebantur ad eundem adstruendum, quod Deus omnia faciat secundum ordinem justitiae ac sapientiae, quem praeterire non potest, fassissime rati hunc ordinem violatum iri, si quid aliud vel alter fieret a Deo (7). Quare divina sapientia et justitia tam arctis circumscripta esset limitibus, ut

(1) Vide v. g. Suarez, *Melaphys.* disp. 30, sect. 17, num. 3.

(2) Vide S. Thom. 1. p., quaest. 25, art. 2; de potent. quaest. 1, art. 2.

(3) Vide S. Bernardum, de erroribus Abaelardi, cap. 3.

(4) Vide Alphons. de Castro, ad verbum *Futurum contingens*.

(5) Card. Gonzalez, *Historia de la Filosofia*, tom. 3, paragr. 50.

(6) De potent. quaest. 1, art. 3; 1. p., quaest. 25, art. 5.

(7) Cf. *Ontolog.*, num. 234, pag. 647.

unde vere
Deus est
omnipotens.
Error
fatalistarum,
negantium
Deum posse
facere plura,
quae faciat.
Varia erroris
radix.

uno duntaxat modo posset res facere. Itaque sententia haec non omnipotentiae solum, sed sapientiae quoque divinae amplitudinem injuriosissime restringit. Denique Abaelardus ita tribuit Patri omnipotentiam, ut eam Filio negaverit et Spiritui Sancto, nam asseruit esse in Patre plenam potentiam, in Filio quamdam potentiam seu semipotentiam, in Spiritu S. nullam potentiam (1).

At veritas catholica, in Concilio Lateranensi IV et Vaticano definita et in omnibus Symbolis expressa est, *Deum esse omnipotentem* (2), quemadmodum infinitis propemodum locis docent sacrae Litterae ac Patres Ecclesiae.

Probatur jam propositio 1.º Deus est infinite simpliciter et probat ratio. potentiae activae. Ergo est omnipotens.

Antecedens patet ex precedenti propositione. Consequens vero probatur. Potentia infinita simpliciter non potest esse, nisi sit infinite perfectionis non solum secundum suam entitatem physicam et subjectum et secundum modum operandi, sed etiam secundum objecti extensionem, ita ut porrigi debeat ad omne objectum possibile; nam virtus activa dimittitur ex amplitudine sui objecti, quare si quod esset possibile objectum, quod non cadat sub aliquam potentiam aut virtutem, virtus illa eo ipso limitata est, et excedit ab objecti ambitu. Atqui virtus et potentia activa, quae se extendit ad omne objectum possibile, omnipotentia est, ut ipsum nomen indicat. Ergo cum Deus sit infinite virtutis, vere omnipotens dicendus est.

Probatur 2.º Quidquid est intrinsece possibile, debet etiam esse extrinsece possibile seu producibile per aliquam potentiam activam. Ergo potentia illa, per quam esset extrinsece possibile, quidquid possibile est intrinsece, vel est ipsa Dei potentia, vel aliqua alia in alio ente existens. Si primum dicas, jam Deus omnipotens est. Sin alterum eligas,

(1) Vide S. Bernard. epist. 190; et *Capitula Abaelardi a Concilio Senonensi anno 1140.* et ab *Inocentio II damnata*, cap. 1.º, apud Denzinger, *Enchiridion*, num. 310, pag. 100. Wirceburgi, anno 1894.

(2) Concil. Lateranens. IV, cap. *Firmiter*, apud Denzinger, num. 355, pag. 110; *Vatican. Constit. de fid. Cathol.* sess. 7, cap. 1, apud Denzinger, num. 1631, pag. 386. *Symbola videbis* apud eundem Denzinger, pag. 1 sequq.

prout docet
Ecclesia
in Conciliis,

et probat ratio.

idem etiam necessario sequitur. Quia cum omne aliud ens sit a Deo, quidquid in quovis ente creato reperitur, multo magis et perfectius atque eminentius esse debet in Deo. Ac proinde potentia illa faciendi quidquid est intrinsece possibile, quæ fingatur existere in quovis ente creato, non potest non existere in Deo. Deus ergo est omnipotens.

Primum antecedens, nam cætera patent, probatur; quia reapse existit in rerum natura potentia activa infinita. Si autem esset quidpiam intrinsece possibile, quod non esset possibile seu producibile per aliquam potentiam, jam nulla daretur potentia infinita; siquidem infinita esse non potest virtus incapax producendi aliquid, quod non repugnat in suis notis, seu intrinsece possibile est.

Prob. 3.º Huc quoque afferri potest illa generalis probatio: a) quod omnipotentia nullam in suo conceptu implicat imperfectionem. Ergo non potest non asseri Deo. ß) Si Deus non foret omnipotens, posset eo aliquid majus concipi, nempe aliquod ens, quod simul cum cæteris Dei attributis ac perfectionibus omnipotentiam possideret (1).

Deus sola sua
virtute
potest quidquid
possunt
causæ secundæ.

229. Corollarium. Ex omnipotentia divina consequitur communissima illa sententia, Deum posse sola sua virtute quidquid possunt causæ secundæ. Quæ assertio in quorundam sententia exceptionem aliquam patitur in actibus vitalibus cognitionis et volitionis, quas censent a solo Deo effici non posse, non tamen ex limitatione virtutis divinæ, sed ex peculiari ratione hujusmodi actuum, quibus essentialia esse arbitrantur, ut ab immanenti principio procedant. At nos, qui oppositam tuiti sumus opinionem (2), non debemus hanc adhibere exceptionem.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES

230. Objic. 1.^a contra existentiam potentie in Deo: a) Potentia est operacionis principium. Sed operatio Dei, quæ est

(1) Vide S. Thom. 1 p. quæst. 25, art. 3; *Contr. Gent.* lib. cap. 22 et 25; *de potent.* quæst. 1, art. 7.

(2) Vide *Psycholog.*, vol. 2.um, num. 80, pag. 109; vol. 3.um, num. 16, pag. 309.

ejus essentia, non habet principium, quia neque est genita nec procedens. Ergo non est potentia in Deo. ß) Deo quidquid perfectissimum est, tribui debet. Ergo non est tribuendum ei, quod est minus alio perfectum. Sed actus et forma est perfectior potentia. Ergo hæc non est Deo tribuenda. γ) Activa potentia secundum Philosophi definitionem, est principium transmutationis in alio, in quantum est aliud (1); principium autem hujusmodi relationem importat. Atqui in Deo nulla est relatio ad res creatas, respectu quarum dicitur potentia. Ergo... δ) Sicut materia prima est pura potentia, ita Deus est purus actus. Sed materia prima secundum se est nudata ab omni actu. Ergo Deus quoque secundum suam essentiam carere debet omni potentia. ε) Scientia et voluntas Dei sunt causa rerum. Causa autem et principium vel activa potentia in idem recidunt. Ergo præter scientiam et voluntatem non est alia in Deo cognoscenda potentia (2). γ) Denique operans operando perficitur. Deus autem perfici nequit.

Respondeo ad arg. 2) *dist.* Major. Potentia est operacionis principium, id est, operacionis aut etiam effectus, *conc.*; præcise operacionis, *subdist.*; in subjecto, in quo dari potest operatio ab ipsa potentia distincta, *conc.*; in alio subjecto, in quo forte repugnet operatio distincta, *neg.* Et concessa Minore, *neg.* conseq. Circa operacionem Dei ad extra disputatur inter sapientes, utrum ea sit ipsa Dei essentia, an vero possit esse aliquid re ab illa distinctum, sicut est actio causarum creaturarum. Verum possumus nos ab hac questione, mox breviter attingenda, nunc abstinere; nam activa potentia potissimum est principium effectus, idque sufficit, ut non repugnet Deo potentia ex hoc primo capite.

Ad argument. ß) *dist.* Minor. subsumptam; actus est perfectior potentia passiva et perfectibili per actum, *conc.*; actus est perfectior potentia activa et non perfectibili per actum, *neg.* Et *neg.* conseq. Nam potentia activa majorem, vel certe non

(1) Vide *Ontolog.* num. 207, pag. 593.

(2) Vide apud S. Thom. 1 p. quæst. 25, art. 1, arg. 2.^a, 3.^a et 4.^a; et de *potentia*, quæst. 1, art. 1, ubi hæc et alia plura argumenta proponuntur quæ facile solvi possunt, et videnda sunt apud eundem S. Doctorem.

minorem, habet perfectionem, quam, actio vel effectus, si verum est principium causalitatis (1): idque potissimum tenendum est de potentia, quæ cum ipsa causæ substantia identificatur, nec in se perficitur per actionem aut operationem suam, qualis est divina potentia (2).

Ad argument. γ) *dist.* alteram partem Majoris. Principium agendi relationem importat in creatis, *transeat*; in Deo, *subdist.*: importat relationem rationis, *conc.*; realem, *nego*. Et concessa Minore, *neg.* conseq. (3).

Ad argument. δ) *conc.* Major, et Minor. et *dist.* conseq. Deus secundum suam essentiam debet carere omni potentia passiva, *conc.*; activa, *nego*. Nam activa potentia non pugnat cum notione actus puri.

Ad argument. ε) *Transmitto* Major. et conseq. Non enim a nobis nunc in questionem vocatur, in quo sita sit potentia Dei, seu an ea sit quidpiam ab intellectu et voluntate distinctum, quod mox inquiretur; sed tantum, utrum Deo asserenda sit activa potentia (4).

Ad argument. ε) *dist.* Major. Agens operando perficitur, si operatio ejus distincta sit, vel recipiatur in ipso, *trans.*; secus, *nego*. Et *nego* conseq.

Objic. 2.º *contra infinitatem potentia divina* α). Potentia manifestatur per effectum, debetque habere proportionatum effectum, qui eidem respondeat. Nam frustra est in natura potentia activa, cui nulla passiva respondeat, vel quæ non reducatur ad actum (5). Ergo si datur infinita potentia in Deo, posset producere infinitum effectum. Atqui nullum producit Deus, nec potest producere infinitum effectum. Ergo... β) Ex Philosopho si potentia corporis alicujus esset infinita, moveret in instanti (6). Sed Deus nihil movet in instanti; sed creaturam quidem spiritualem movet per tempus, corporalem autem per tempus et locum, Ergo.....

(1) Vide *Ontolog.* num. 385, pag. 1006 seqq.

(2) Cf. *Ontolog.* num. 220, pag. 634 seqq.

(3) Vide *Theodic.* vol. 1.um, num. 81, pag. 26; seqq.

(4) Vide S. Thom. locis citatis, ubi plura, si cupis, require.

(5) Vide *Ontolog.* num. 225, pag. 620 seqq.

(6) Arist., 8.^a *Physicor.* text. 70.

γ) Omne quod est distinctum, finitum est. Sed potentia Dei est distincta ab aliis rebus. Ergo finita (1).

Respondeo ad argumentum α), *dist.* 1.^{am} partem Majoris: potentia manifestatur per effectum etiam, *conc.* solum, *nego*. Nam potest adesse potentia, quæ tamen nullum habeat effectum, quia libera est, et libere non vult operari; vel certe nullum velit adæquatam suæ virtuti effectum producere. Et interea potest etiam magnitudo potentia cognosci a priori ex infinitate divina naturæ.

Alteram Majoris partem *concedo*, veramque vim axiomatis, quod in ejus probationem adducitur, explicatam vide, si lubet, in *Ontologia* (2).

Tum *nego* primum et alterum consequens. Nam effectus infinitæ potentia proportionatus non est ens aliquod infinitum, sed tantum ens sine fine majus et majus. Quod ergo ens aliquod infinitum non possit a Deo produci, non est ex defectu virtutis in eo, sed ex repugnantia creaturæ infinitæ. Neque vero exinde concluderis, nullum esse objectum vel effectum peculiarem et proprium ac proportionatum potentia infinitæ, si non possit hæc porrigi usque ad infinitum; nam objectum proportionatum et proprium divinae potentia potest assignari et ex parte modi operandi et ex parte ipsius objecti. Ex parte modi operandi effectus proportionatur divinae potentia, est quælibet res creata; nam, ut mox probandum est, ad creationem cujuslibet vel imperfectissimi entis, non sufficit virtus finita quantumvis magna, sed requiritur infinita. Ex parte vero objecti est ens sine fine majus et perfectius; quandoquidem nulla potest assignari potentia finita, que hujusmodi objectum respiciat. Etenim cum omne ens creatum vel creabile sit imitatio quædam infiniti exemplaris, essentia divina, possibilia sunt entia usque perfectiora et perfectiora sine fine, quæ magis magisque assimilentur perfectioni essentia divina, quin eam unquam assequi possint: unde etiam repugnat assignare ens creabile omnium possibilem perfectissimum (3). Ergo cum impossibile sit ullum

(1) Vide apud S. Thom. 1.º p. quæst. 25, art. 2; *de potent.* quæst. 1, art. 2, ubi plures aliæ solvuntur objectiones.

(2) Num. 225, pag. 620, seqq.

(3) Vide *Ontolog.* num. 205, pag. 585, seqq.

assignare ens creabile utcumque perfectum, quo non sint possibilia alia perfectiora et perfectiora sine fine, nullum etiam est assignabile ens creatum, quod possit producere alia entia hujusmodi perfectiora sine ullo fine. Objectum ergo istiusmodi proprium est solius infinite potentiæ divinæ.

Ad argumentum β), *nego* consequens et paritatem, tum quia ex eo quod infinita potentia corporis alicujus moveret in non tempore seu in instanti corpus aliud, quod univoce convenit cum movente, non sequitur quod potentia infinita spiritualis, qualis est divina, debeat etiam in instanti movere ullum ens creatum, quod non univoce, sed analogice duntaxat, convenire cum Deo potest; tum quia Deus movet voluntarie ac libere, ac proinde ex illius arbitrio pendet movere magis minusve velociter. Apposite S. Thomas: *Secundum Commentatorem* (in 8.^a Physicor. text. comm. 79) *demonstratio illa de proportione temporis et potentia moventis procedit de potentia infinita in magnitudine, quæ proportionatur infinito temporis, cum sint unius generis determinati, scilicet continuæ quantitatis, non autem tenet de infinito extra magnitudinem, quod non est proportionale infinito temporis, utpote alterius rationis existens. Vel dicendum, ut factum est in obijciendo, quod Deus quia agit voluntarie, mensurat motum ejus quod ab eo movetur, sicut vult* (1). Quam responsionem fusius evolvit idem S. Doctor alibi (2).

Ad argumentum γ), *dist.* Major: si ita distinctum sit, ut non contineat perfectiones aliorum, a quibus distinguitur, *conc.*; si contineat perfectiones aliorum omnium, ut profecto continet Deus et ejus potentia, *nego*. Et *contradist.* Minore, *neg.* conseq. (3).

Objic. 3.º *Contra divinam omnipotentiam.* α) Deus non potest moveri nec pati. Ergo non omnia potest. β) Nec potest Deus peccare, nec mentiri, neque efficere illa, quæ metaphysice impossibilia dicuntur (4). γ) Si Deus potest facere omnia

(1) S. Thomas, *de potent.*, quest. 1, art. 2, ad 2.um

(2) 1 p., quest. 25, art. 2, ad 3.um

(3) Plura videri queunt apud S. Thomam, 1 p., quest. 25, art. 2 et *de potent.* quest. 1, art. 2.

(4) Vide S. Thom. 1 p., quest. 25, art. 3; et *de potent.* quest. 1, art. 7, ubi alia plura.

possibilia, poterit exhaurire potentiam suam efficiendo quidquid sibi possibile est; quandoquidem si quid esset possibile, et non posset fieri ab ipso, jam non esset omnipotens. Atqui si potentia Dei faceret omnia sibi possibilia, hoc ipso esset finita. δ) Si Deus est omnipotens, qualibet facta creatura, posset facere aliam meliorem, immo et infinite perfectam; secus enim quomodo erit omnipotens? Atqui tamen utraque sequela absurda est. Nam si Deus posset facere creaturam infinite perfectam, posset etiam facere alium Deum: quod repugnat. Si autem semper posset facere creaturam meliorem, nunquam posset optimam, quod videtur stare non posse cum omnipotentia. ε) Non potest recte assignari objectum omnipotentiaæ divinæ. Ergo Deus non est omnipotens. Prob. antecedens. Nam omnipotentia dicitur virtus efficiendi, quidquid possibile est. Possibile autem denominatur a potentia. Atqui cum sermo est de divina omnipotentia, possibile non potest denominari a potentia passiva, nam actioni, saltem creativaæ, omnipotentiaæ divinæ nulla potentia passiva præsupponitur. Ergo a potentia activa, ideoque dicere Deum esse omnipotentem seu facere posse quidquid possibile est, perinde est, ac dicere Deum posse, quidquid potest: quod profecto et ridiculum est, et probaret omnem causam, quantumvis finitam atque imperfectam, esse omnipotentem, nulla quippe est, quæ non possit facere quidquid potest (1).

Respondeo ad argumentum α), *neg.* conseq.; nam ex antecedente solum sequitur, Deum non habere potentiam passivam, quæ sola implicatur in eo, quod nequeat moveri aut pati (2).

Ad argumentum β), *conc.* antec., *nego* conseq. Nam contradictionem involvit Deum mentiri et peccare; si enim mentiretur, et peccaret simul esset, et non esset Deus: esset Deus ex suppositione; non esset Deus, quia ens imperfectum, quale est peccans et mentiens, Deus esse non potest. Impossibilia fieri non posse non est contra divinam omnipotentiam, utpote quæ terminatur ad possibilia. Quare quod impossibilia

(1) Vide Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 17, num. 7, 8, 10, ubi plura invenies.

(2) Cfr. S. Thom. 1 p., quest. 25, art. 3, ad 1.um

fieri nequeant, non est ob defectum potentiae in Deo, sed quia in se repugnant, et contradictionem implicant (1).

Instabis. Sunt quaedam, quae nullam videntur involvere repugnantiam aut contradictionem, et tamen a Deo fieri nequeunt. Sic α) Deus non potest facere, ut praeteritum non sit praeteritum, et nihilominus praeteritum potuit non esse praeteritum. β) Simili modo Deus non potest facere quilibet ex quolibet. Ergo non est omnipotens.

Respondeo, neg. assertum, cujus probationem α) *distinguo*. Deus non potest facere, ut praeteritum non sit praeteritum in sensu composito praeteritionis, *conc.*; in sensu diviso praeteritionis, *neg.* Et *contradist.* Minor. Nam potuit Deus, antequam esset res praeterita, efficere, ut illa non produceretur. Immo etiam postquam praeterita est, potest Deus illam reproducere et praesentem facere: haec enim non repugnant intrinsece. Sed profecto repugnat, quod res, posito quod fuerit praeterita, praeterita non fuerit (2).

Ad probationem β) similis esto responsio, quia quaelibet res, quamdiu est, est id quod est, et nihil aliud; sed desinendo esse id quod est, potest in aliud converti per omnipotentiam Dei, et hoc sensu potest ex quolibet fieri quilibet.

Ad argumentum γ), *nego* assert., cujus probationem *dist.* Deus posset facere, quidquid possibile est, divisim ac singillatim, *conc.*, nam nullum est, quod seorsim sumptum non possit facere; collective *nego.*, nam impossibile est collectionem omnium possibilium, quae finem non habent, in actum reducere.

Contradist. Minor. Si potentia Dei faceret omnia possiblea divisim, *neg.*; collective, *trans.* Et *neg.* conseq. Egrege P. Suarez: «Deum posse omne possibile, dupliciter potest intelligi: uno modo divisim seu singillatim, signando quamcumque rem, vel etiam finitam multitudinem possibilem, et sic est simpliciter verum absque ulla distinctione. Secundo potest intelligi collective, et sic neque est necessarium neque verum. Non quidem necessarium, quia ut vere dicatur Deus illa omnia posse, satis est, ut quodlibet

(1) Vide S. Thom., *de potent.*, quaest. 1, art. 5, ubi egregie de his, quae Deus dicitur non posse.

(2) Vide S. Thom. 1 p., quaest. 25, art. 4.

earum comparatum ad divinam potentiam possit ex vi illius ita in re constitui, sicut dicitur esse possibile. Non vero necesse est, ut possit quodcumque illorum facere simul cum omnibus aliis, quia in hoc potest repugnantia involvi, quae non involvitur in singulorum productione. Et ideo non solum id necessarium non est, sed nec etiam verum» (1).

Instabis. Tota collectio rerum possibilem concipitur ut possibilis. Ergo ea est unum ex illis, de quibus dictum est: *Non erit impossibile apud Deum omne verbum* (2).

Respondeo, dist. antec. Collectio possibilem secundum membra ejus singillatim sumpta concipitur ut possibilis, *conc.*; secundum omnia illa collective sumpta, *nego.* Et ita respondet idem Eximius Doctor, «illam collectionem esse possibilem secundum quamque rem in ea contentam; quod satis est, ut Deus habeat absolutam potentiam in totam illam, non tamen esse illam collectionem ita possibilem, ut tota simul, seu quaelibet res simul cum quibuscumque aliis, possit fieri, nam in hoc potest specialis repugnantia involvi. Exemplum vulgare est in divisione continui; omnes enim divisiones ejus sunt possibilem Deo, vel etiam Angelo, si divisim sumantur; collective autem possibile non est omnes illas divisiones in re poni, nec successive, quia nunquam finiuntur; nec simul, quia implicat continuum esse actu divisum in omnem suam partem. Sicut etiam Deus habet potentiam vel conservandi vel destruendi rem, quam creavit; non tamen potest simul utrumque efficere, illa ergo rerum omnium possibilem collectio, eo quod infinita sit in potentia, et quasi adaequatum objectum infinitae potentiae, non potest tota simul in actu poni» (3).

Ad argumentum δ) *conc.* primam Majoris partem, alteram *nego.* Et jam superius ostendimus neque ad omnipotentiam neque ad infinitam potentiam Dei tuendam necessarium esse, ut possit producere infinitum effectum: creatura enim infinita repugnat, ideoque produci nequit, non ex defectu virtutis in Deo, sed ex repugnantia intrinseca creaturae

(1) Suarez, *Metaphys. disp.* 30, sect. 17, num. 16.

(2) *Luc.* cap. 1, vers. 37.

(3) Suarez, loc. nup. cit., num. 17.

infinita, siquidem creatura infinita ratione suae infinitudinis deberet esse infinita, ratione vero suae conditionis propriae rei creatae deberet esse imperfecta seu non infinite perfecta, ideoque creatura infinita esset simul, et non esset infinite perfecta, sicut circulus quadratus esset simul, et non esset circulus, vel quadratus.

Minorem vero nego quoad primam partem. Neque enim repugnat Deum non posse omnium creaturarum possibilem optimam efficere, id enim non provenit ex defectu potentiae in Deo, sed ex repugnantia creaturae omnium possibilem optimae (1).

Ad argument. ε neg. antecedens, quin valeat quidpiam probatio. Quando enim omnipotentia dicitur se extendere ad omne possibile, denominatio *possibilis* desumitur ex potentia logica vel objectiva, quae nihil est aliud, quam non repugnantia rei in suis notis. Quare objectum omnipotentiae est, quicquid est intrinsece possibile, seu non in se repugnant vel contradictorium, vel non metaphysice impossibile, quandoquidem etiam ea, quae physice impossibilia dicuntur, ac proinde fieri nequeunt naturae viribus, quamdiu absolute atque in se non repugnant, intra sphaeram divinae omnipotentiae continentur. Objectum vero divinae omnipotentiae continentur. Objectum vero divinae omnipotentiae sine circulo et tautologia egregie explicatur, supposita quam alibi tuiti sumus (2), internae atque externae possibilitatis distinctione; neque ex eo quod omnipotentia producere queat, quicquid possibile est, consequitur quidpiam aut ridiculum aut absurdum aut commune potentiae finitae ac creatae (3).

Instabis. Plures Patres omnipotentiam explicant per ordinem ad divinam voluntatem. S. Augustinus: *Non ob aliud, inquit, vocatur (Deus) omnipotens, nisi quatenus quicquid vult, potest* (4). Et S. Fulgentius, docet Deum, *tantum posse, quantum vult, et tantum velle, quantum potest* (5). Dicitur, ut

(1) Vide *Ontolog.*, num. 205, pag. 585; seqq.

(2) Vide *Ontolog.*, num. 238, pag. 663, seqq.

(3) Lege Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 17, num. 12, seqq. Cfr. *De Deo et attrib. divin.*, lib. 3, cap. 9

(4) *Enchirid.* cap. 96 fin.

(5) *Ad Trasm.* lib. 3, cap. 23; et lib. 1 ad *Monim.* cap. 12.

Quodam sit
objectum
divinae
omnipotentiae.

alios omittam, S. Joannes Damascenus sic habet: *Potentia Dei sola voluntas sua mensuratur* (1).

Respondeo, trans. anteced., Nam facile intelligitur ex subjecta materia vis sententiarum ex Patribus adluctarum, S. Augustinus potuit ita scribere, quia quamvis Deum posse facere, quicquid vult, non sit ratio vel explicatio sufficiens omnipotentiae, est tamen *sufficiens signum omnipotentiae*, ut loquitur S. Thomas (2). Resque patet quodammodo ex communi omnium sensu: quo enim quis plura possit facere eorum, quae vult, eo majoris potentiae habetur. Cum itaque Deus possit pro sua libertate velle quicquid possibile interne est; si potest quicquid vult actu videlicet et potentia, erit profecto omnipotens. Et eadem est expositio Fulgentianae sententiae, ut constat ex lectione integri loci. Nec minus est perspicua mens Damasceni, qui Dei potentiam docet bitem esse *nulla mensura comprehensam*, et ideo sola voluntate mensurari, *quia Deus potest quicquid vult*.

Possent etiam adversus omnipotentiam Dei urgeri multae difficultates, quibus solet in pugnari possibilitas miraculorum. Verum de his, quae suo loco explicata manent, et de quibusdam aliis objectionum capitibus videri potest S. Thomas (3).

ARTICULUS II

Quotuplex sit potentia Dei, ubi de ordinaria et absoluta.

231. Potentia Dei, si entitative consideretur, simplicissima est et infinita, ut ex dictis manifeste innescit. Ratione tamen distingui potest pro diversis respectibus, secundum quos spectetur.

Et primo quidem duplici modo dici potest infinita, *intensive* et *extensive*. Intensive infinita intelligitur, quatenus in se ipsa et subjective est infinitae perfectionis, sicut ipsa essentia, cum qua re identificatur; extensive autem infinita intelligitur,

Sensus
questionis
explicat.

Potentia infinita
intensive
et extensive.

(1) *De fide orthod.* lib. 1, cap. 8.

(2) *De potent.* quest. 1, art. 7, ad 3.^{am}.

(3) *De potent.* quest. 1, art. 3, 4, 5, 6; 1 p., quest. 25, art. 5, 6.

quatenus in suo objecto habet extensionem nullis limitibus circumscriptam, tanta enim est objecti omnipotentiae latitudo, quanta entis, quae nullos agnoscit fines vel terminos. Haec proinde extensiva infinitas non consistit in eo, quod Deus possit velocius et velocius movere corpus sine ullo fine, quemadmodum quidam perperam existimarunt (1), nec in eo quod possit plures ac plures successive producere effectus ejusdem rationis, sed in eo quod efficere valeat, quicquid intrinsece possibile est, vel intra latitudinem ac lineam entis contineri potest, in qua linea jam suo loco cum communissima sententia contra paucos ostendimus dari posse plures ac plures perfectiores res sine termino (2).

Solum notare oportet esse quaedam rerum genera, in quibus propterea quod infinitatem quamdam attingunt, non potest Deus facere aliquid melius, quam illud, quod facit, ut sunt, v. g., hypostatica unio et maternitas Dei et beatitudo sita in Dei possessione. Nam humanitas Christi ex hoc, quod est unita Deo, et beatitudo creata ex hoc, quod est fructio Dei, et Beata Virgo ex hoc, quod est Mater Dei, habent quamdam dignitatem ex bono infinito, quod est Deus. Et ex hac parte non potest aliquid fieri melius eis, sicut non potest aliquid melius esse Deo (3).

Quae cum ita sint, pro diversitate effectuum, ad quos terminari potest divina potentia, distingui potest potentia creandi et educendi, et concurrenti, naturalis et supernaturalis (4).

232. Ea vero est frequentissime usurpata potentia distinctio in ordinatam vel ordinariam et absolutam. Potentia Dei absoluta intelligitur potentia secundum se considerata, potentia vero ordinaria vel ordinata, ut eam vocat S. Thomas (5), intelligitur potentia, prout operans secundum

Potentia
ordinata vel
ordinaria
et absoluta.

(1) Apud Suarez, *De Deo*, etc., lib. 3, cap. 9, num. 7.

(2) Vide *Ontolog.*, num. 204, 205, seqq., pag. 583, 585, seqq.

(3) S. Thom. 1 p. quaest. 25, art. 6, ad 4.um. Et vide Suarez, *De Deo*, etc., lib. 3, cap. 9, num. 26.

(4) Cfr. Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 17, num. 51.

(5) Vide 1 p., quaest. 25, art. 5, ad 1.um et 3.º dist. 1, quaest. 2, art. 3. Alii vero ut M. Joannes a S. Thoma (*Curs. Theolog.* tom. 2, quaest. 25, disp. 11, art. 3) distinguunt ordinatam ab ordinariam. Haec

sapientiam et praescientiam et voluntatem Dei. Itaque potentia Dei absoluta respicit ea omnia, ad quae posset se extendere, expectata sua virtute, nimirum omnia intrinsece possible, et proinde objectum omnipotentiae in tota sua latitudine, quo pacto potuisset Pater, aut etiam Spiritus S., humanam naturam assumere, quam tamen solus de facto assumpsit Filius; itemque potest Deus daemones ac damnatos ab inferis liberare, atque ad poenitentiam vocare. Potentia vero Dei ordinaria vel ordinata ex omnibus objectis possible illa sola respicit, quae Deus pro suae sapientiae ac voluntatis liberrimo consilio decrevit facere, ideoque praescivit futura in aliqua temporis differentia. Audiatur Aquinas. *Cum in agentibus ex libertate voluntatis executio potentiae sequatur imperium voluntatis et ordinem rationis; considerandum est, quando potentiae divinae aliquid adscribitur, utrum attribuat potentiae secundum se consideratae; tunc enim dicitur posse illud de potentia absoluta; vel attribuat sibi in ordine ad sapientiam et praescientiam et voluntatem ejus; tunc enim dicitur posse illud de potentia ordinata. Ipsi ergo potentiae absolutae, cum infinita sit, necesse est attribuire omne id, quod in se est aliquid, et quod in defectum potentiae non vergit. (Vel uti alibi docet idem Angelicus (1): Quod attribuitur potentiae secundum se consideratae, dicitur Deus posse secundum potentiam absolutam: et hujusmodi est omne illud, in quo potest salvari ratio entis seu omne intrinsece possibile).... Huic autem potentiae absolute consideratae quando attribuitur aliquid, quod vult facere et sapientia sua habet, ut faciat, tunc dicitur posse illud secundum potentiam ordinatam; quando autem potentia se extendit, quantum in se est ad illud, quod sibi attribuitur, quamvis non habeat ejus sapientiam et voluntatem, ut ita fiat, tunc dicitur posse illud de potentia absoluta tantum. Sed in his distinguendum est: quia in his sunt quaedam, quae habent*

secundum Joannem a S. Thoma est, «quae communi modo et lege operatur, et contra ponitur speciali legi vel privilegio vel extraordinariae dispositioni de re, non ordinationi. Ordinata vero, «quae subicitur ordini et regulae sapientiae dirigentis, et opponitur ei, quod ordinatum non est, sive pure negative per absentiam regulae, sive privative per carentiam ejus relationis, quae debetur».

(1) 1 p. quaest. 25, art. 5, ad 1.um Cfr. ibid. art. 3.

aliquid in se divinæ sapientiæ et bonitati repugnans inseparabiliter conjunctum, ut peccare, mentiri et hujusmodi; et etiam ista dicimus Deum non posse: quædam vero sunt, quæ de se non habent inconvenientiam ad divinam sapientiam, sed solum ad ordinem aliquem suæ præscientiæ, quem Deus in rebus statuit, vel prævidit, secundum suam voluntatem, ut quod caput hominis sit inferius; et hæc Deus potest facere, quia potest statuere alium ordinem in rebus, secundum quem sit conveniens, quod nunc secundum istum ordinem, qui rebus inest, inconvenientis videtur (1).

Quoniam opera
cadunt sub
ambitum poten-
tiæ ordinariæ
vel ordinatæ.

Cæterum quoniam opera, quæ Deus pro sapientissimo suæ voluntatis consilio decrevit facere duplicis sunt generis, alia naturalia, supernaturalia altera, seu quæ ad ordinem gratiæ ac gloriæ pertinent; utraque sub ambitum ordinariæ potentiæ cadunt. Verum quoniam inter ista opera, sive naturalis sive supernaturalis ordinis, alia communem et consuetum cursum tenent, alia præter consuetum cursum contingunt, et miraculosa vocantur, quæsierit quispiam, num etiam hæc postrema potentiæ ordinariæ tribuenda sint, an vero potius potentiæ absolutæ. Ac duplex est modus loquendi: alii censent ad potentiam ordinariam revocanda esse sola opera, quæ quasi legem Dei universalem sequuntur, et communem ac consuetum cursum tenent, quæ autem præter aut contra ejusmodi cursum per exceptionem, utique ab æterno sapientissime decretam, miraculose fiunt, dicenda esse opera potentiæ Dei absolutæ. Alii vero contendunt omnia prorsus opera, quæ de facto fiunt, vel quæ ad hujus præsentis œconomiam providentiæ spectant, sive consuetum cursum rerum servent, sive præter communem ordinem miraculose patrentur, procedere a potentia Dei ordinaria vel ordinata. Utrumque hunc modum loquendi usitatum esse testatur Eximius Doctor, priorem tamen videri frequentiorum (2). Diversum hunc modum loquendi notasse sufficiat

(1) Thom. 3.º dist. 1, quæst. 1, art. 3. Cfr. 1.º p., quæst. 25, art. 5; *Cont. Gent.* lib. 3, cap. 98.

(2) Suarez, *De Deo* etc. lib. 3, cap. 9, num. 10; *Metaphys.* disp. 30, sect. 17, num. 32. Cfr. Molina, in 1.^{am} part., quæst. 25, art. 5, *Divus Thomas*....

mibi, quamvis, ut verum sincere fatear, magis logicus videatur secundus (1). Et hactenus de his.

ARTICULUS III

An potentia Dei activa distingatur ab scientia et voluntate.

233. Est hæc controversia satis dubia, nec parum inter scriptores disputata. Diximus alibi ex doctrina S. Thomæ, potentiam animalem triplicem distingui, dirigentem, imperantem et exsequentem. Prima ostendit, vel dirigit motum, qui efficiendus est, et consistit in aliqua potentia cognoscitiva; imperans est appetitus, qui, proposito per cognitionem bono, imperat motum, per quem illud atsequendum est; ac tandem exsecutiva exsequitur motum directum a facultate cognoscitiva, et imperatum ab appetitiva (2). Ostendimus præterea, probabiliorem sententiam contra non paucos nec ignobiles magistros (3) secuti, potentiam exsequentem motus esse virtutem distinctam a dirigente atque imperante. Quoniam ergo nomine activæ potentiæ præcise venit potentia exsequens opera secundum directionem et imperium intellectus et voluntatis divinæ; quæritur, an et quo pacto hujusmodi potentia distingatur ab intellectu et voluntate Dei. In duobus conveniunt communissime auctores: primo in neganda reali distinctione, secundo in asserenda *aliquali* distinctione rationis. Verum distinctio hæc bifariam intelligi potest: primo, ita ut activa potentia sit attributum adequate distinctum ab intellectu et voluntate, tamquam

Status
questionis.

In quo conveniunt
cuncti.

(1) Eundem sequuntur Ferrariensis (*Cont. Gent.* lib. 5, cap. 98, *Advertendum quoque*), Valentia (in 1.^{am} part., disp. 1, quæst. 25, punct. 3, *Hoc posito*), Zumel (in 1.^{am} part., quæst. 25, art. 5, *In hac controversia*), et Gonzalez Albelda (in 1.^{am} part., disp. 8; cum Nazario, quem ipse citat.) Cæterum admissa distinctione potentiæ ordinariæ et ordinariæ, possent forte ad hanc postremam revocari opera cuncta, quæ communem legem et cursum sequuntur, opera vero miraculosa ad potentiam ordinatam. Verum lites de sola voce non sunt multum curandæ.

(2) Vide *Psycholog.* vol. 1.um, num. 223, pag. 940 seqq.;

(3) *Ibid.* num. 224, pag. 943.

perfectiones ad diversam lineam spectantes, quales sunt intellectus ipse ac voluntas inter se, quippe quæ sunt principia actuum diversi generis, cognitionis videlicet seu imaginis intentionalis et appetitionis. Secundo, ita ut potentia non sit attributum adæquate distinctum, sed tantum inadæquate, tamquam formalitas quidem diversa, sed intra eandem lineam perfectionis constituta: quo pacto sapientia, v. g., prudentia et ars non distinguuntur adæquate ab intellectu, sed sunt inadæquate rationes vel formalitates ejusdem intellectus in linea intellectiois contentæ; ac simili modo misericordia, justitia, gaudium, amor distinguuntur a voluntate tamquam virtualitates diversarum functionum ejusdem potentiæ. Ita ergo vix esse potest, qui diffiteatur omnipotentiam Dei ab intellectu et voluntate distingui, saltem hoc secundo genere distinctionis, inadæquate nempe, ceu rationem inclusam intra potentiam intellectus et voluntatis. Ac solum disputatur, utrum activa potentia distinguatur adæquate ab intellectu et voluntate velut perfectio alterius lineæ, ac proinde velut tertia quædam potentia adæquate a duabus prioribus distincta.

Sententiæ
prima,

Prima sententiæ potentiam activam Dei ratione distinguit adæquate ab intellectu et voluntate, sive distinguatur ratione ab essentia Dei, sive sit ipsa divina essentia, quæ, quatenus est ipsum esse per se subsistens, est effectrix cujuslibet esse participati vel participabilis, si accedat scientia ut dirigens, et voluntas ut applicans. Ita sentit Durandus (1), et Aureolus (2), Basilius Ponce (3), et Zumel (4), apud P. Jacobum Granada (5). Favet eidem distinctioni Hugo Victorinus (6), semper distinguens tres perfectiones divinas ad omnem operationem Dei ad extra requisitas. Immo vero P. Didacus Ruiz de Montoya videtur ad hanc sententiæ trahere antiquiores communiter Scholasticos, propterea quod de intellectu, voluntate ac potentia operativa

(1) 1.º dist. 38, quæst. 1.

(2) 1.º dist. 42, art. 2.

(3) 1.º part. *Variar. disputationum*, quæst. 8 scholast., cap. 6.

(4) In 1.^{am} part., quæst. 25, art. 1, quæst. unic., conclus. 3.^a

(5) In 1.^{am} part., tom. 2, commentar. in quæst. 25, disp. 2, num. 1.

(6) *De Sacrament.* lib. 1, part. 2, cap. 3, 4, 5 et 6.

quasi de potentiis distinctis agunt, peculiare de illis tractatus instituentis (1). Eandem tuentur sententiæ P. Suarez (2), Martinus Esparza (3), Thomas Carleton Compton (4), Joannes Bapt. de Benedictis (5) aliique.

Communior est sententiæ negans potentiam Dei operativam ad extra distingui, saltem adæquate, ab intellectu et voluntate, seu non esse extra lineam intellectivam et volitivam, quamvis distinguatur ab essentia, quemadmodum ab ea distingui ratione videmus intellectum et voluntatem. Hujus vero sententiæ adsertores, mox in varias sese scindunt opiniones. Nam alii volunt potentiam Dei activam secundum propriam et specificam sui rationem esse ipsum Dei intellectum et voluntatem, quibus Deus agit. Et ita explicant, quo pacto actio Dei productiva sit ab aeterno, quia nempe intellectio et volitio, per quas Deus causat, æternæ sunt. Quæ est sententiæ P. Gregorii de Valentia (6); eandemque videtur tenere P. Didacus Ruiz de Montoya (7), et P. Jacobus Granada (8).

secunda,

que in alias
mox
scinditur:
tertia,

Alii malunt potentiam activam Dei sitam esse in ipsa voluntate aliquid efficaciter velente sub directione intellectus: ita opinantur cardin. Toletus (9), P. Gabriel Vazquez (10) et plures Scotistæ, ut P. Franciscus Henno (11) et P. Gabriel Boyvin (12); et idem tenuisse videtur P. Molina, cum docuit, actum liberum, quo Deus vult hoc vel illud esse in tali tempore, immediatum esse principium creaturarum. Idemque modus loquendi nostris diebus placet quibusdam nobilissimis

quarta,

(1) Ruiz de Montoya, *De volunt. Dei*, disp. 15, sect. 4.

(2) *Metaphys.* disp. 30, sect. 17, num. 45, 47 seqq.

(3) *Quæstiones disputandæ de Deo uno et trino*, quæst. 36, ad 3.^{am}

(4) *De Deo uno*, disp. 47, sect. 1, num. 4.

(5) *Philos. perip.* tom. 4, *Metaphys.* lib. 3, quæst. 2, cap. 1;

Dico 4.^a

(6) In 1.^{am} part. disp. 1, quæst. 25, punct. 1; et quæst. 14, punct. 8;

et quæst. 19, punct. 6.

(7) *De volunt. Dei*, disp. 15, sect. 4.

(8) In 1.^{am} part. tom. 2, commentar. in quæst. 25, disp. 2, sect. 4.

(9) In 1.^{am} part. quæst. 25, art. 1.

(10) In 1.^{am} part. disp. 102, cap. 3.

(11) *De Deo Uno*, disp. 7, quæst. 1, conclus. 2.

(12) *De Deo Uno*, disp. 5, quæst. 9.

scriptoribus, ut P. Josepho Mendive (1), P. Josepho Hontheim (2), P. Bernardo Tappe (3) et Gustavo Lahousse (4), etc. Hi omnes non negant divinum intellectum esse principium operationis, nam scientia Dei est causa rerum; sed contendunt illum esse principium remotum, quod influit dirigendo, proximum vero esse voluntatem efficacem, seu potius ipsam actualem volitionem.

quinta,

Thomistæ contrario modo sentiunt, dicentes actum quidem voluntatis liberum præsupponendum esse, verum immediatum principium operandi atque exsequendi esse actum intellectus practicum, quo imperat Deus, et ad imperium efficax sequitur effectus, vel ut alii loquuntur, intellectum practicum motum et applicatum per voluntatem. Quæ doctrina concordat cum illa, quam iidem scriptores tenent relate ad scientiam Dei, quæ sit causa rerum, prout suo loco retulimus (5). Ita opinantur inter alios Mag. Joannes a S. Thoma (6), Vincentius Ferre (7), Joannes Baptista Gonet (8), Cardin. Gotti (9) et Renatus Billuart.

Alerum modum explicandi potentiam per intellectum refert P. Suarez, in eo situm, quod intellectus divinus per ideas seu exemplaria rerum, quæ in se habet, sit proxime ratio agendi, atque adeo potentia ipsa, per quam Deus res ad extra producit. «Deus enim.... in sua infinita scientia habet rationes seu exemplaria omnium rerum possibilem, quæ non sunt aliud, quam ipsemet intellectualis conceptus, quem de singulis rerum naturis habet Deus, qui, ut intentionaliter seu intelligibiliter repræsentat unamquamque naturam factibilem a Deo, dicitur ratio, exemplar, aut idea ejus.

(1) *Institution. Theologica*, etc., tom. 2, *De Deo uno*, dissert. 3, cap. 3, num. 284.

(2) *Theodicea*, num. 926.

(3) *Institutiones Theologicae*, tom. 2, tract. 6, *De Deo creatore*, num. 636.

(4) *Theolog. natural.* num. 431 seqq.

(5) Vide supra, num. 24, pag. 65 seqq.

(6) *Curs. Theolog.* tom. 2, quæst. 25, disp. 11, art. 2, num. 5.

(7) *Tract. Theolog.* tom. 2, tract. 13, quæst. 4, paragr. 1.

(8) *Clypeus*.. tom. 1, tract. 3, disp. 3, art. 4, per. 2.

(9) *Theolog. scholastico-dogmatica*, tom. 1, tract. 4, quæst. 4, dub. 4, paragr. 3.

Hæc autem exemplaria divina nihil extra se agunt necessitate naturæ, sed per voluntatem determinari debent, et ideo secundum se, et ut anteriores voluntati nostro modo intelligendi, vocantur rationes rerum; postquam vero eis adjungitur voluntas, qua Deus vult juxta hoc vel illud exemplar hanc vel illam naturam efficere, vocantur ideæ practicæ. Ab his ergo ideis, ut applicatis et determinatis per voluntatem, dicit hæc opinio manare creaturas per se et immediate, non medio alio actu immanente divini intellectus, hic enim nullus excogitari potest, ut contra priorem sententiam declaratum est, sed per immediatam efficientiam seu influxum in res ipsas. Ut, v. g., artifex humanus prius in se concipit ideam domus, et deinde vult efficere domum conformem exemplari concepto; si ergo illud exemplar esset tam perfectum et efficax, ut sine manibus et instrumentis statim efficeret illud artificium, quale voluntas vult, tunc intellectus per exemplar conceptum esset potentia immediate exsequens et efficiens res artificiales. Ad hunc ergo modum imaginatur hæc opinio divinas ideas et efficientiam earum» (1).

234. S. Thomam suum esse contendunt omnes ferme ^{Men S. Thom.} istæ sententiæ. Nam pro sententiâ primâ, potentiam activam ad extra seu exsequentem distinguente adæquate ab intellectu et voluntate, hæc afferuntur testimonia; *In nobis scientia est causa ut dirigens, qua concipitur forma operis, voluntas ut imperans, quia forma, ut est in intellectu tantum, non determinatur ad hoc, quod sit, vel non sit in effectu, nisi per voluntatem; unde intellectus speculativus nihil dicit de operando. Sed potentia est causa ut exsequens, quia nominal immediatum principium operationis. Sed hæc omnia in Deo unum sunt* (2). Quasi diceret, hæc omnia in Deo re unum esse, secundum rationem autem distingui. Et alibi: *Potentia intelligitur ut exsequens, voluntas autem ut imperans, et intellectus et sapientia ut dirigens*. Et post plura alia sic concluditur: *Ideo.... Deus aliquid facit, quia vult, non tamen ideo potest, quia vult, sed quia talis est in sui*

(1) Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 17, num. 42, ubi plura vide in num. 41.

(2) 1. p. quæst. 19, art. 4, ad 4.um

natura (1). Deinde: *Cum Deus sit agens per voluntatem et intellectum....., oportet in ipsotria actionis principia considerare, et primo intellectum, secundo voluntatem, tertio potentiam naturæ. Intellectus ergo voluntatem dirigit, voluntas vero potentiam imperat, quæ exsequitur* (2). Denique: *Potentia non ponitur in Deo ul aliquid differens a scientia et voluntate secundum rem, sed solum secundum rationem: in quantum scilicet potentia importat rationem principii exsequentis id, quod voluntas imperat, et quod scientia dirigit: quæ tria Deo secundum idem conveniunt* (3). Quibus in verbis satis perspicue videtur sententia illa contineri. Nihilominus continuo hæc alia rei explicatio subjungitur ibidem: *Vel dicendum, quod ipsa scientia vel voluntas divina, secundum quod est principium effectivum, habet rationem potentiam. Unde consideratio scientiam et voluntatis præcedit in Deo considerationem potentiam, sicut causa præcedit operationem et effectum*. Verum est, quod hæc altera responsio S. Thomæ in postremis verbis contenta, non reperitur in multis codicibus, quemadmodum testatur Ferrariensis (4). Sed reperitur in aliis etiam castigatissimis exemplaribus, ex quibus translata est ad accuratissimam editionem operum S. Thomæ, jussu S. Pii V Romæ factam, et habetur etiam in pluribus aliis editionibus posterioribus.

Verum non desunt quoque testimonia S. Thomæ pro sententia negante potentiam in Deo distingui ab intellectu et voluntate. Nam primo non semel docet, quod *scientia Dei sit causa rerum, secundum quod habet voluntatem conjunctam* (5). Præterea S. Thomas non uno in loco diserte tradit voluntatem se habere instar principii eorum, quæ a Deo fiunt, ex quo etiam rationem petit, cur actio divina, licet æterna, non

(1) 1 p. quest. 25, art. 4, ad 1.um

(2) *De potent.* quest. 1, art. 5. Idemque videtur aperte supponi 1.º dist. 45, quest. 1, art. 3, ad 2.um

(3) 1 p. quest. 25, art. 1, ad 4.um

(4) «In veris exemplaribus non ponitur, inquit, nisi prima responsio: secunda autem non est de textu, ul ego in multis velutis exemplaribus vidit Ferrariensis, in lib. 2.º *Contr. Gent.* cap. 1, prope fin.

(5) 1 p. quest. 14, art. 8. *Cfr. de verit.* quest. 2, art. 4; 1.º dist. 38, quest. 1, art. 1; et dist. 45, quest. 1, art. 3, corp., et ad 1.um

habeat effectum nisi in tempore (1). Deinde sæpe scribit, angelis, utpote spiritualibus naturis, non competere nisi intellectum et voluntatem: *In angelo aut dæmone, inquit, si incorporei ponantur, non est alia potentia neque operatio, nisi intellectus et voluntas; unde Dionysius dicit (IV cap. de divin. Nomin.), quod intellectuales sunt omnes eorum substantiæ, virtutes eoperationes. Oportet enim, quod virtus et operatio cuiuslibet rei consequatur naturam ipsius. Angelus autem non est intellectus secundum suam partem, sicut anima; sed secundum suam hanc naturam intellectualis est; unde nulla virtus seu potentia in angelo potest esse nisi pertinet ad apprehensionem vel appetitum intellectualem* (2). Et mox addit non esse inconveniens, quod angeli aliqua corpora solo imperio voluntatis, moveant motu duntaxat locali....

Sed jam videndum est, quid de proposita controversia probabilius videatur.

235. PROPOSITIO 1.^a Potentia divina ratione distinguitur ab essentia.

Hæc est adversus Aureolum et quosdam alios, et facile probatur, quia alius est conceptus vel expressio mentalis, qua essentiam Dei et potentiam executivam nobis representamus. Ergo vel nullum aliud attributum ratione distinctum ab essentia Dei est agnoscendum, vel pari modo distinguenda est potentia. Et in hoc conveniunt communius scriptores.

236. PROPOSITIO 2.^a Activa vel executiva potentia Dei adæquate videtur distingui ab intellectu, non vero ab efficaci voluntate, sed ipsa voluntas, prout decernens aut imperans pro tali temporis differentia effectus existentiam, potest habere rationem activæ potentiam.

Prima pars: *Activa potentia Dei distinguitur ab intellectu*, probatur. Etenim intellectum bifariam posset intelligi esse

(1) Vide S. Thomam, *de potent.* quest. 3, art. 15, ad 18.um *Cfr.* ibid., ad 8.um Itemque *de potent.* quest. 3, art. 17, ad 12.um; quest. 5, art. 3, ad 5.um et 6.um

(2) *De malo*, quest. 16, art. 1, ad 14.um *Cfr.* 1 p. quest. 54, art. 5; et quest. 19, art. 1, ad 3.um

Potentia
Dei ratione dis-
tinguitur ab
essentia.

Activa Dei
potentia dis-
tinguitur ab

intellectu,

saltem inadæquate identificatum cum Dei potentia: α) primo quatenus consideretur ut practicus, habens ideas seu exemplaria rerum faciendarum; β) secundo quatenus imperat executionem eorum, quæ voluntas facere decrevit impellendo ad opus. Nam his duobus modis vidimus explicari a multis identitatem potentiæ activæ cum intellectu. Atqui nullo ex his modis reponi potest activa Dei potentia in intellectu. Ergo....

Prob. Minor quoad membrum α). Intellectus non potest esse principium operationis, nisi quatenus est practicus. Atqui intellectus non est practicus, nisi ratione voluntatis, quæ ordinat ad opus cognitionem illius, varios typos et modos rerum faciendarum exhibentis. Ergo...

Major patet. Minor. vero continet doctrinam alibi traditam ex S. Thoma, qui scientiam docet posse dici speculativam vel practicam trifariam: primo ex parte objecti, secundo ex parte modi, et tertio ex parte finis. Ex parte objecti α) est practica, quando versatur circa objectum operabile: ex parte modi β), quando illud cognoscitur modo operabili: ex parte demum finis γ), quando non solum objectum est operabile, et cognoscitur operabili modo, sed etiam ordinatur ad opus. Et ut scientia dicatur simpliciter practica, oportet ut sit practica ex hoc triplici capite, ac potissimum ex parte finis, ita ut eadem ipsissima idea vel notitia referens objectum operabile et operabili modo sit, vel non sit practica ex eo solum, quod referatur, vel non referatur ad operationem, scilicet per decretum voluntatis, cuius est constituere, ut res aliqua fiat, vel non fiat, sed remaneat in statu puræ possibilitatis. Sic Deus novit pure possibilium, quæ certe operabilia sunt; et novit, quo modo sint operabilia, non secus ac ipsa existentia: et nihilominus cognitio pure possibilium est simpliciter speculativa, et solum dici potest practica secundum quid, nimirum virtute tantum, non vero simpliciter et actu ex defectu voluntatis (1). Ergo scientia, quantumvis rem exhibeat operabilem et operabili modo, non est practica ex se

(1) Vide supra num. 16, pag. 46; et num. 18, pag. 50 seqq. Cf. num. 112, pag. 132; ubi de idea exemplari. Et lege S. Thom., de verit. quest. 2, art. 3.

ipsa, donec accedat voluntas ordinans illam ad operis efficiendi directionem, ideoque non est ex se solum potentia activa.

Probatur Minor syllogismi principalis quoad membrum β) 1.º auctoritate S. Thomæ, quia, quidquid sit de illa controversia suo loco agitata circa imperium, utrum nempe illud sit actus intellectus, an vero voluntatis (1); S. Doctor, cum agit de divinis actibus istarum potentiarum relate ad causam litatem, quam in rerum effectione exercent, imperium attribuit sæpe voluntati, non intellectui (2), ut videre est in testimonio, quæ supra exscripsimus (3). Et merito quidem, quia, cum sermo est de divina rerum efficientia, imperium illi potentiæ tribuenda est, quod movet ad operandum, vel determinat operationem. Atqui ad intellectum spectat solum ordinem statuere, ac modum præscribere tenendum in operatione, movere autem ad opus est proprium solius voluntatis. Ita dissertissime docet Aquinas: *In imperio duo concurrunt, quorum unum est rationis, aliud voluntatis. Qui enim imperat aliquid, inclinat ad faciendum, quod voluntatis est; ipsius enim est movere per modum agentis. Et iterum ordinat, cui imperat, ad exsequendum illud, quod imperatur; et hoc ad rationem pertinet, cuius est ordinare* (4).

Confirmatur, quia S. Thomas nunquam tribuit formaliter intellectui practico ipsam executionem operis, sed tantum directionem et ordinationem, ut constat ex iisdem testimoniis supra exscriptis. Unde etiam diserte negat effectum unquam procedere a scientia nisi mediante voluntate, quæ de sui ratione importat influxum quemdam in volita: sicut a

(1) Vide *Psycholog.* vol. 2.um, num. 73, pag. 181 seqq.

(2) Vide v. g. 1.º dist. 38, quest. 1, art. 1; de potent., quest. 1, art. 5 corp.; 1.º p., quest. 10, art. 4, ad 4.^{am}; quest. 25, art. 1, ad 4.^{am}; 1.º dist. 45, quest. 1, art. 3 corp. et ad 1.^{am} et 2.^{am}.

(3) Solum in opusculo 11 (*Responsio S. Thomæ ad Lectorem Venetum* de articulis 26) art. 2 habentur hæc verba, quæ loquendo de angelis imperium tribuant intellectui: *Ipsa autem conceptio intellectus, secundum quod habet efficaciam faciendi aliquid, imperium nominatur: unde si movent (angeli), nullo modo nisi per imperium movere possunt.*

(4) Vide supra, num. 25, pag. 70 seqq.

(5) S. Thom. *Quodlib.* 9, art. 12.

substantia nunquam exit actio nisi mediante virtute, etc. (1). Ex quibus verbis aperte innoscit, et quod scientia Dei non sit proximum et immediatum operationis principium, et quod ipsa per se non sit operativa ad extra, sed solum per voluntatem. *Et ideo etiam voluntas potius dicitur causa, quam scientia* (2). Quæ omnia stare nequeunt, si ex mente S. Thomæ intellectus practicus esset per se ipse ac formaliter principium executivum operationis ad extra.

Prob. 2.º ratione. Cum intellectus practicus, prout imperans, dicitur esse ipsum principium operationis executivum, actus iste imperii intellectualis vel concipitur anterior decreto voluntatis, vel posterior. Atqui utrumvis ponatur, executiva potentia non potest esse actus huiusmodi intellectus practici. Ergo intellectus practicus, quatenus imperans effectorem, non est ipsa executiva potentia.

Prob. Minor per partes: et a) primo quidem, si actus imperii intellectualis ponatur præcedere decretum voluntatis. Etenim executiva potentia est, et concipitur a nobis ut principium proximum efficiens opus: actus vero intellectus præcedens decretum voluntatis circa operationem profecto non potest dici proximum principium operis, quandoquidem proximum principium est decretum voluntatis. Quare etiam adsertores opinionis, quam modo rejicimus, imperium intellectuale ponunt post voluntatis decretum, ceu actum practicum ab ipsa voluntate motum et applicatum. Itaque

Probatur Minor quoad alteram partem β), si nimirum actus imperii impellentis ad opus dicatur voluntatis decreto posterior. Nam imperium huiusmodi, quod dicitur subsequi decretum liberum divinæ voluntatis de rebus faciendis, et illud exsequi; vel intelligitur immediate referri ad ipsum Deum, quasi Deus imperet sibi, ut creet, sicut homo sibi imperat, ut ambulet, vel intelligitur immediate referri ad creaturas, quibus Deus imperet, ut sint. Atqui neutrum dici potest. *Non primum*, tum quia tale imperium videtur supervacaneum, posito decreto Dei de rebus efficiendis; tum quia etiam si existere ponatur, non concipitur ceu immediata

(1) *De verit.* quest. 2, art. 14.

(2) S. Thom. 1.º dist. 45, quest. 1, art. 1, ad 1.um

ratio agendi ad extra, «sed potius quasi applicatio efficax, qua Deus se vel potentiam suam applicat ad opus, sicut quando homo sibi imperat motum, imperium est applicatio efficax ad motum, non proximum principium illius. Tum etiam quia post decretum liberum non potest in intellectu divino consequi aliquis actus ejus, qui versetur immediate circa ipsummet Deum vel res ejus, nisi vel cognitio, qua cognoscit se hoc jam decrevisse, vel iudicium, quo iudicat sibi omnino esse agendum, quod decrevit, nec posse jam aliud fieri; quod iudicium si quis imperium vocare voluerit, de voce non contendam, quamvis sit satis metaphorica respectu Dei. Nemo tamen probabiliter cogitare potest, illam cognitionem vel iudicium esse proximam rationem, per quam Deus extra se agit, cum proxime solum versetur circa decretum liberum ipsius Dei et circa immutabilitatem et efficaciam ejus. Præter hunc autem actum non potest fingi aut intelligi in divino intellectu aliquis alius actus posterior secundum rationem, quam decretum liberum voluntatis de rebus ad extra producendis, qui habeat rationem imperii Dei ad se ipsum, quo practice applicet se vel suam potentiam ad opus, quia nec declarari potest, qualis sit talis actus, aut quid per illum cognoscatur, aut iudicetur, aut quæ sit necessitas ejus, cum Deus per voluntatem suam sibi cognitam et manifestatam sufficienter applicetur ad opus» (1).

Nec potest dici alterum, nimirum illud imperium ordinari ad creaturas ipsas producendas, intellecto imperio, in sensu non proprio, sed metaphorico. «Nam creature, ut educantur de non esse, ad esse, non sunt capaces proprii imperii, quod maxime patet in inanimatis. Est autem idem in omnibus etiam intelligentibus, quia, ut terminant creationem, non exercent actum intelligendi, neque id est per se necessarium, ut creentur, ut ex se est evidens; immo necesse est, ut terminare creationem antecedit actum intelligendi, saltem ordine nature. Imperium autem proprie dictum ordinatur ad intelligentem ut sic, quod patet ex suo correlativo; imperio enim proprie dicto respondet obedientia, obedientia autem

(1) Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 17, num. 40.

proprie dicta tantum est in rebus intelligentibus. Accommodantur autem hæc, scilicet imperium et obedientiam, per quamdam imperfectam et quasi materialem participationem quibusdam brutis, quatenus ex consuetudine quadam percipere possunt signa, quibus imperium seu motio intimatur. Per metaphoram vero dicuntur creaturæ obedire Deo, quando esse incipiunt, vel recipiunt ex efficacia Dei et ad nutum voluntatis ejus, quia ita se gerunt, ac si intelligerent, et ad nutum obedirent. Unde e converso, Deum imperare creaturis, ut fiant, nihil aliud est, quam ad nutum voluntatis suæ efficaciter procreare. Quocirca per illud locutionis genus non explicatur aliquis actus proprius intellectus Dei loquentis ad creaturas, sed metaphorice declaratur efficacia divinæ potentie operantis ad nutum voluntatis suæ. Quod genus metaphoræ est frequens in Scriptura, ut (apud Job cap. 13). Deus dicitur loqui ad mare: *Usque huc venies, et non procedes amplius*, etc., de quo dicitur (Prov. cap. 8): *Et legem ponebat aquis, ne transirent fines suos*. Sic etiam in epistola ad Roman. (cap. 4) dicitur: *Vocat ea quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt*; quibus dicendi modis declaratur efficacia divinæ voluntatis et potentie. Non est ergo in intellectu divino aliquis actus, qui sit proprium imperium respectu effectus producendi. Et ideo D. Thomas locis nuper citatis imperium divinum ad effectus producendos in voluntate constituit (1).

Secunda pars: Activa potentia Dei videtur non distingui ab efficaci voluntate, sed ipsa voluntas, prout decernens aut imperans pro tali temporis differentia effectus existentiam, potest habere rationem executivæ potentie. Probatur 1.º, quia ita videntur plures Ecclesiæ Patres disertissime docere, quorum non levis est auctoritas in divinorum attributorum stabilienda natura. S. Gregorius Nyssenus asserit, quod *voluntas divina sit potentia et vis rerum effectrix* (2). Et S. Athanasius: *Patris voluntas, inquit, efficax est et architectrix, eaque per se sufficit ad res procreandas* (3). Leo Magnus scribit: *Deus, cujus*

non tamen videtur distingui a voluntate

- (1) Suarez, *ibid.*, num. 41.
- (2) *Hexaemer.*, col. 4
- (3) *Orat. 3 contr. Arian.*

natura bonitas, cujus voluntas potentia, etc. (1). Et S. Ambrosius: *Quid enim difficile est, cui velle fecisse est?* (2). Et alibi: *Nihil medium est inter opus Dei atque præceptum, quia in præcepto est opus. Denique, dixit, et facta sunt. Videtis igitur, quod dubitari non potest, quia voluntas Dei potestas est. Si ergo voluntas ejus potestas est, qui unius voluntatis Trinitatem asserunt, unius utique asserunt potestatis* (3). Denique S. Fulgentius hæc habet: *Ibi nunquam deest voluntatis effectus, quia voluntas ipsa non aliud invenitur esse, quam virtus* (4). Et quamquam possent absolute ista testimonia explicari de identitate reali, magis proprie interpretanda esse videntur de identitate etiam rationis, donec aliquid obstare ostendatur.

Prob. 2.º Voluntas Dei efficacissima et perfectissima est. Ergo asserendum ei est, quidquid perfectionis cadere in linea voluntatis excogitari potest. Atqui non est alienum a linea voluntatis aliquid ad extra facere. Ergo per suam voluntatem Deus sine intervenitu alterius potentie distincte operari dicendus est.

Primum antecedens non eget probatione, sicut nec primum consequens, nam secus concipi posset voluntas efficacior in genere suo. Minor vero subsumpta probatur. 2) Proprium voluntatis est movere atque applicare imperio suo in genere cause efficientis alias potentias ad opus (5). 3) Hinc multi probabiliter asserunt cum S. Thoma, angelis non inesse potentiam ad movenda corpora distinctam a voluntate. Atqui tota hæc voluntatis efficacia est operativa ad extra. Ergo non est alienum a linea voluntatis aliquid extra ipsam facere. Unde

Prob. 3.º quia posito, quod operatio ad extra non sit aliena a voluntate, longe perfectior erit voluntas efficax ad extra,

(1) *Serm. 22 (2.º de Nativit.)*

(2) *Hexaemer.*, lib. 2, cap. 2.

(3) *In Lucam*, lib. 5, parum a principio.

(4) *Ad Monim.*, lib. 1, cap. 12. Cfr. S. Cyril. Alexandr., *Contr. Julian.*, lib. 3, post. med.; S. August., *Meditation.*, cap. 29; S. Damascen., *Orthodox. fid.*, lib. 2, cap. 29; S. Bernard., *serm. 6 de Quadrages.*

(5) Vide *Psycholog.*, vol. 3.um, num. 80, pag. 202.

quam voluntas egens potentia distincta ad operandum. Immo vero ad imperfectionem creati appetitus videtur pertinere, quod non possit ad extra operari nisi media potentia executiva. Ergo dicendum est potentiam activam in Deo non distingui saltem adæquate ab ipsa voluntate.

Prob. 4.º Non est tribuenda Deo potentia vel attributa sine necessitate. Atqui nulla est necessitas activæ potentiæ distinctæ a voluntate, ut constat ex præcedentibus probationibus. Ergo non est illa admittenda.

Prob. 5.º Nihil Deo tribuendum est, quod imperfectionem importet. Atqui potentia executiva a voluntate distincta imperfectionem importat, tum ex parte moventis illam, tum ex parte sui. *Ex parte quidem subjecti* subaudit limitationem virtutis; ideo enim potentia distincta requiritur, quia voluntas, per quam illa est movenda et applicanda, non est ex se sufficienter efficax, ut immediate operetur sine alterius facultatis adminiculo: quo pacto artifex indiget potentia executiva instrumentisque aptis ad mediatum opus efficiendum. *Ex parte vero sui*, quia potentia executiva se haberet instar instrumenti moti per voluntatem, quod subjectionem atque imperfectionem affert.

Probe autem vides primam hujusce probationis partem facile enervari, nisi ponatur id, quod in antecessum ostendimus, nempe efficacitatem operandi ad extra, non esse omnino extra lineam voluntatis. Conceptus enim, quos de Deo efformamus in hac vita, præcisivi sunt, nec debent *penes explicitum* referre de singulis attributis nisi id, quod ad eorum rationem spectat. Sic conceptus intellectionis et intellectus divini non debet explicite præ se ferre voluntatem et volitionem, quia hæc non sunt de ratione intellectivi, sed extra genus ac lineam ejusdem versantur.

Quæ cum ita sint, probabilis videtur, potentiam activam ad extra in Deo pertinere ad ipsam voluntatem, a qua proinde non differt adæquate, sicut una potentia ab alia, vel unum attributum ab alio, v. g. sicut voluntas ab intellectu, vel æternitas ab immensitate, sed solum inadæquate, sicut una ex virtualitatibus alicujus potentiæ ab eadem potentia, diversas in se complectente virtualitates. Nam potentia executiva ex dictis non est tota, ut ita dicam, voluntas, sed

Quo pacto
se habeat poten-
tia respectu
voluntatis.

solum voluntas efficax, quatenus decernens et imperans rerum effectiorem pro tali temporis differentia. Simili modo differt a divina voluntate misericordia vel justitia, etc.; quæ sunt totidem virtualitates, quarum singulæ quidem inter se adæquate distinguuntur, ab ipsa vero voluntate, cujus sunt veluti partes, solum inadæquate discriminantur.

Et ideo etiam possumus cum vulgo loqui de divino intellectu, voluntate ac potentia, quasi de tribus perfectionibus, quia reapse distinguuntur, quamvis duæ priores adæquate, secunda autem ac tertia solum, in adæquate.

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

237. **Objic. 1.º** Potentia Dei activa reponenda est in intellectu practico prout moto et applicato per voluntatem. Etenim *a*) Deus res ad extra producit per actum imperii. Nam: *Dixit Deus: Fiat lux, et facta est lux* (1). *Et ipse dixit, et facta sunt: ipse mandavit et creata sunt* (2). Atqui actus imperii spectat ad intellectum practicum. Ergo... *β*) Docente Angelico, *forma intellectus est principium* operationis, sicut calor est principium calefactionis, non tamen nisi secundum quod habet voluntatem conjunctam (3). Atqui calor est principium immediate productivum calefactionis. Ergo et forma intellectus, nempe idea vel exemplar, est immediate productiva rerum (4).

Respondeo, neg. assertum. **Ad probationem a) conc.** Major. et *nego*, vel *disting.* Minor. Actus imperii, quatenus importat ordinationem, directionem, intimationem, *trans*.; quatenus importat impulsum et motionem ad operandum, *nego*, ut superius notavimus ex diserta doctrina S. Thomæ, quem pariter vidimus imperium tribuere divinæ voluntati.

Tum *nego* conseq. Mirum est autem, quod nonnulli auctores verba sacrarum Litterarum adducant, ut probent potentiam activam in practico intellectu formaliter sitam esse. Nam

(1) *Genes. cap. 1, vers. 3, etc.*

(2) *Psal. 148, vers. 5.*

(3) *S. Thom. 1 p. quæst. 14, art. 8.*

(4) *Vide eardin, Gotti et Gonet, locis citatis.*

verba illa aptissimum, habent sensum, etiamsi potentia executiva adequate distincta dicatur ab imperante ac dicente, ut per se patet.

Ad probation. 3) *dist.* Major. Id est forma intellectus est principium operationis, et calor est etiam principium calefactionis, *conc.*; id est, *eodem modo* forma intellectus est principium operationis, ac calor calefactionis, *nego*. Undenam enim id probas? An solum ex particula *sicut*? Et quid respondebis mihi si propter eandem illam particula sic subsumerem in Minori. *Atqui calor est principium necessario calefaciens. Ergo etiam forma intellectus divini est potentia vel principium necessario operans?* Vis ergo vera illius particule desumenda est vel ex contextu vel ex ejusdem scriptoris in aliis locis doctrina. Et contextus quidem de se potius contrarius est adversariis nostris; tum quia scientia Dei, quæ est causa rerum, dicitur se habere sicut scientia artificis se habet ad artefacta, certum autem est scientiam artificis non esse causam immediatam executivam artefactorum; tum quia hæc ipsa scientia dicitur requirere, ut per voluntatem determinetur ad effectum producendum, quod satis innuit effectum proximius attingi per voluntatem, quam per scientiam aut intellectum practicum (1). Si jam doctrinam ab Aquinate in aliis locis traditam consideres, ea videtur omnino coherere non posse cum adversariorum nostrorum interpretatione. Si enim S. Doctor docuisset scientiam ita esse immediatum principium operationis, sicut calor est calefactionis; quomodo potuisset scribere, effectum nunquam *procedere a scientia nisi mediante voluntate....., sicut a substantia nunquam exit actio nisi mediante virtute?* (2) Quomodo cum agit de causalitate Dei in res creatas imperium constanter attribuisset voluntati; intellectui autem solam derectionem, et nunquam imperium, ut jam supra monuimus? Et quomodo sæpius agens de principio rerum effectivo solam voluntatem nominasset? (3).

(1) Lege S. Thom. 1 p. quæst. 14, art. 8.

(2) S. Thom., *de verit.* quæst. 2, art. 14.

(3) Vide *de potent.* quæst. 3, art. 15, ad 18.um; art. 17, ad 12.um; quæst. 5, art. 3, ad 5.um et 6.um

Objic. 2.º Voluntas non potest esse potentia executiva seu immediatum principium producendi. Nam voluntas est potentia libera, principium autem producendi vel potentia executiva est talis, quæ deficere nequeat in Deo. Ergo....

Respondeo, *neg.* assert. Ad probation. *dist.* primum membrum antecedentis. Voluntas Dei est potentia libera in existendo, ita ut possit indifferenter existere vel non existere, *nego*; est libera in volendo ac decernendo alia, et in operando, *conc.* *Contradist.* alterum membrum antecedentis. Potentia in Deo est talis, quæ deficere nequeat in existendo, seu est necessaria in essendo, sicut voluntas, *conc.*; quæ deficere nequeat in operando, seu est libera in operando, *conc.* Tum *neg.* conseq.

Objic. 3.º Debet in Deo admitti potentia executiva adæquate distincta ab intellectu et voluntate. Nam a) intellectus et voluntas in res creatas non physice, sed intentionaliter feruntur, neque eas ut effectus respiciunt, sed ut objecta. Ergo hæc duæ facultates formaliter non sunt potentia; hæc enim ex conceptu suo formali ordinatur ad res efficiendas seu producendas» (1). 3) Præterea nos divina per species et analogiam ad res creatas concipimus. Atqui potentia executiva in creatis, concipitur, saltem ratione, adæquate distincta ab intellectu et voluntate; immo in sententia multorum, quam nos quoque suo loco tuiti sumus (2), potentia motus executiva re distinguitur a dirigente atque imperante. Ergo.... 7) Potentiæ ratio dijudicanda est ex actu vel actione illius. Atqui actio intellectus et voluntatis est omnino immanens, potentiæ vero executivæ actio est transiens. Ergo potentia, per quam Deus res efficit, debet esse ratione adæquate distincta ab intellectu et voluntate.

Respondeo, *neg.* assert. Ad probation. a), *neg.* anteced., vel si vis, *distinguo*: quatenus speculative duntaxat respiciunt objectum, nempe intellectus pure speculativus et voluntas secundum actum meræ complacentiæ inefficacis, *conc.*; quatenus practice respiciunt objectum, *nego*; nam certum est apud

(1) Carleton Compton, *De Deo*, disp. 47, sect. 1, num. 4.

(2) Vide *Psycholog.* vol. 1, num. 226, pag. 947 seqq. 1